

ÎNSUȘIREA TEHNICILOR ȘI TEHNOLOGIILOR PICTURII MURALE

THE LEARNING PROCESS OF MURAL TECHNIQUES
AND TECHNOLOGIES**ION JABINSCHI,**lector superior, master în arte plastice,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice**VALERIU JABINSCHI,**lector superior,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

Cei care doresc să practice pictura murală/monumentală trebuie să fie documentați fundamental cu cunoștințe atât practice cât și teoretice. În comunicarea de față vom pune accent pe: însușirea diferitor tehnici și tehnologii de executare; studierea posibilităților mijloacelor de expresie plastică în vederea obținerii unor compoziții expresive, impresionante în domeniul picturii murale, care vor reieși din rezultatul corelării cu curriculum-ul specialității.

Principala condiție a însușirii tehnicilor și tehnologiilor constă în studierea mijloacelor de expresie plastică a fiecărei tehnici cu tehnologia specifică de îndeplinire, fie pictura în tehnica frescei, sgraffito-ului, mozaic-ului, vitraliu-lui, care necesită posedarea unui desen analitic expresiv; fie cunoașterea bazelor compoziției, picturii, cromaticii etc., care contribuie la formarea viitorului specialist în domeniul picturii murale.

Cuvinte-cheie: *pictură murală, mozaic, sgraffito, affresco, vitraliu (Clasic, Tiffani și Fals), compoziție, lucru în material.*

Those who want to practice mural/monumental painting must be documented with fundamental knowledge, both practical and theoretical. In the present communication we focus on: the learning process of various implementation techniques and technologies; studying the possibilities of visual expression means, in order to achieve expressive, powerful mural compositions, which will be derived from the result of correlation with the specialty curriculum

The main condition of learning the techniques and technologies consists of learning the visual expression of each technique, with specific technology, either mural painting technique, or sgraffito, or mosaic, or stained glass, which requires expressive analytical drawing skills, knowledge of composition, painting, chromatics basis, , etc. that contributes to shaping the future specialist in mural painting.

Keywords: *mural, mosaic, sgraffito, fresco, stained glass (Classical, Tiffani and Fake), composition, practicing with material.*

Pentru studenții care își fac studiile la secția *Pictura Murală*, în cadrul Catedrei *Pictura* a Facultății de Arte Plastice, este important nu numai să acumuleze cunoștințe calitative în domeniu, dar și să capete îndemnări practice pentru realizarea/crearea operelor de pictură murală în corelație cu cea de șevalet.

Ținem să menționăm, că secția *Pictura Murală* din cadrul catedrei susnumite este destul de tânără, și-a început activitatea în anul 2002. La întocmirea *curriculum*-ului pentru specialitatea respectivă s-a ținut cont de planurile de studii de la Academii de Arte din: Milano, București, Tallinn, Lvov. Au fost consultați specialiști în domeniul picturii murale ca Giancarlo Venuto, Vincenzo Ceccarelli din Milano și Grigorie Negrescu, din București. Au fost invitate cadre didactice de la Academia Teologică din RM ca: Octavian Moșin, pr. dr. în teologie, conf. universitar; Vitalie Ciorbă, dr. în teologie; Eugen Onicov, dr. în teologie.

Stagierea unui cadru didactic al AMTAP la *Accademia di Belle Arti di Brera*, secția *Pictura Murală* a fost momentul hotărâtor pentru deschiderea acestei secții (este vorba de lectorul superior Valeriu Jabinschi). În bază curriculum-ului de la specialitatea *Pictura* a fost întocmit cel de la specialitatea *Pictura Murală*, în care au fost incluse așa discipline ca: *Tehnologia Picturii Murale, Practica Tehnologică, Transpunerea în material și Compoziția - Proiect, Combinări tehnice în pictura murală*, dar și *Dogmatica, Erminiutica, Istoria Religiei*.

Este știut, că prin *pictură murală/monumentală* [1, p. 114-121] se înțelege o pictură pe un perete, tavan, zid sau pe orice suprafață permanentă a unei clădiri sau structuri, cu bază fixă, care prin intermediul *tehnicilor și tehnologiilor* picturii murale încorporează armonios toate elementele arhitecturale, mobilierul sau chiar omul.

Prin noțiunea de *tehnică*, subînțelegem meșteșug, iscusință sau abilitate în mânuirea uneltelor și materialelor, adică execuție, iar prin noțiunea de *tehnologie* – știința meseriei sau ansamblul procedeelelor folosite.

În acest context, prin cuvântul lui M.J. Bartos „...*tehnica* se referă la totalitatea modalităților, procedeele prin care omul acționează asupra naturii cu scopul obținerii unor bunuri materiale. Termenul mai prevede și dotarea cu material-instrumental, cu care se pot efectua activități practice. Iar termenul *tehnologie* se referă la totalitatea operațiilor practice, a modalităților de lucru; un sistem de metode teoretice și experimentale cu scop progresiv ce asigură, prin-un ansamblu de reguli, finalizarea unor operații de lucru. Termenul de *tehnică artistică* semnifică ansamblul tehnologiilor, materiilor primite și uneltelor de lucru utilizate, reprezentând suma efectelor plastice ale acestora. Impactul tehnicii artistice în devenirea și definirea imaginii vizuale și a expresiei plastice este decisiv, materializându-se și identificându-se cu opera artistică care, astfel, va deveni prin sine însăși mijloc de expresie plastică...” [2, p. 30].

Urmărind scopul formării unui specialist în domeniul *Picturii Murale*, s-au căutat căi optime pentru îmbunătățirea procesului de studii și îndeplinirea sarcinilor înaintate către studenți pe parcursul semestrelor. Tehnica *a seco* care este studiată în semestrul I, unde sunt îndeplinite probe pentru executarea icoanei în *Temperă*, temperă cu gălbenuș de ou, tempera cu oul întreg cât și tempera grasă cu: emulsie din ulei, emulsie din gălbenuș de ou cu ulei, emulsie din oul întreg cu ulei și emulsie din ceară. Primele etape sunt începute cu:

- pregătirea suportului;
- pregătirea și aplicarea *levkas*-ului/*gisou*-lui¹ (grundul);
- executarea *cartonului*² și transferarea desenului;
- metodele de aplicare a picturii;
- vernisarea lucrării.

Referindu-ne la executarea icoanei pe bază de *levkas* [3, p. 28-30], în tehnica *a seco* (vezi anexa 1; 2), unde se urmărește și exprimarea prezența unui mister, este important să se atragă atenția la orice detaliu, atât în alegerea materialelor, cât și la procesul de vizualizare. Pregătirea suportului care presupune: alegerea lemnului; înrămarea lui în cazul reliefării; întărirea cu pene; alegerea reușită a cleiului (din pește, din piele, din oase, de tâmplărie etc.); alegerea și înclierea pânzei (preferabil cu o textură cât mai fină, fie de in, bumbac sau cânepă), se finisează cu prepararea și așezarea *levkas*-ului/*gisou*-lui [4, p. 203-204].

Pictura în frescă se predă începând cu semestrul II, unde se studiază tehnicile și tehnologiile practice în perioada Romei Antice și continuă până în semestrul VII, cuprinzând ulterioarele perioade istorice până în prezent. Se studiază materialele și componenții pentru executare, cum ar fi varul stins - materialul de bază, proprietățile cărui sunt indiscutabil de importante în pictura murală. Menționăm necesitatea respectării tuturor etapelor de executare: pregătirea și tencuiala peretelui, cu: grunduirea (*L'arriccio*), ocru roșu (*La sinopia*), tencuiala (*L'intonaco*) și tencuiala nedrișcuită (*L'intonachino*), liantul de bază fiind varul în amestec cu încărcăturile din următoarele tipuri de componenți:

- componenții inerți: nisipul și praful de marmură;
- componenții vegetali: paiul, câlțul (cânepa);
- componenții de proveniență animalieră: părul animalelor;
- încărcăturile hidraulice naturale: roca eruptivă (din regiunea Pozzuole), tuf vulcanic (piatra ponce);
- încărcăturile hidraulice artificiale: teracota de calitate (modestă pisată).

Frescă [2, p.33-35], este orice pictură executată pe tencuială proaspătă *dipinger a fresco*, pe bază

1 *levkas* sau *gesso-ul* – (din greacă *levkas* – alb), tehnică elaborată în Bizanț (care poate fi preparat prin amestecul cleiului cald de: gelatină, de oase, sau de pește; cu praf de cretă, folosindu-se cleiul de 10%; dacă suprafața va fi aurită, se va folosi cleiul de 15-16 %, (folosindu-se proporția 100gr. respectiv 150gr. de gelatină la 950ml. respectiv 1425 ml. apă).

2 - *cartonul* – desenul pregătitor, care se execută în mărime de 1/1 conform proiectului.

de var cu pigmenți diluați în apă³ [3; 5, p. 74-75; 442-448]. *Pictură uso affresco* este pictura combinată de frescă cu temperă, prevăzută *ab initio* a două sau mai multe tehnici diferite în vederea obținerii unor efecte speciale⁴ [6, p. 38].

Combinarea tehnicilor sus numite (*a seco* și *a fresco*) sunt studiate în semestrul III, unde se face cunoștință, atât cu suporturile posibile pentru executare, cât și cu tencuielile aplicate la *pictura al secco* (cu var, cu cazeină, cu clei, cu ou, cu temperă grasă) pe zidul uscat [7, p. 394-410]. Se studiază și *pictura pompeiană* unde se pun în vizor particularitățile materialelor și uneltelor de executare ale acesteia.

Urmează predarea *picturii*: cu ceară, cu ceară și esență de terpenină, cu vernil și cu ceară, cu ceară și ulei, cu ceară topită (așa numita *incaustica*), *pictura în ulei* pe perete [2, p. 36-38]. La disciplina *Practica Tehnologică* se execută o copie din perioada Renașterii timpurii, (Gioto, Mozacio), care se realizează în tehnica *affrescii* (vezi anexa 3), în tehnica *al secco cu ou întreg* (vezi anexa 2) sau executarea copiei unei icoane în tehnica *temperă cu gălbenuș de ou*.

Referitor la acumularea cunoștințelor în domeniul tehnicii *Sgraffito*-ului⁵ [2, p.41-42], cât și la însușirea abilităților practice pentru realizarea tehnicii și tehnologiei *Sgraffito*-ului în alb, colorat și în ciment, sunt prevăzute pentru semestrul IV.

După cum susține Vasari, *Sgraffito*-ul este desen și pictură în același timp, care se execută pe tencuiala proaspătă ca și fresca, dar se lucrează mult mai ușor și este mai rezistent în timp. Această tehnică nu este o artă picturală în sensul propriu al cuvântului, ci mai degrabă o tehnică a desenului monumental, adâncit în tencuiala proaspătă. Cel mai vechi tip folosit este *sgraffito*-ul dintr-un singur strat, unde desenul este creat prin trasarea și gravarea profundă pe tencuiala netedă. Pentru a spori contrastul, se utilizează *sgraffito*-ul în două sau mai multe straturi (colorate) (vezi anexa 4; 5). Ca tehnică *sgraffito*-ul este relativ mai simplu, mai rapid în executare, mai puțin costisitor, comparativ cu alte tehnici ale picturii murale.

Pe parcursul semestrului IV se vor studia și principiile de executare a tehnicii tencuielii decorative, unde se folosesc aceleași procedee tehnice și tehnologice ca și în cazul *sgraffito*-ului, diferența fiind doar în aplicarea mortarului. Mortarul colorat nu este decupat de la un strat la altul, ci se aplică unul lângă altul, deci conturul desenului nu este reliefat, ci formează o suprafață unică.

Tot în acest semestru s-au prevăzut ore și pentru studierea: *Picturii cu sticlă lichidă* [2, p. 35-36], *Picturii steriochrome* și *Picturii minerale*. În vederea obținerii cunoștințelor despre particularitățile acestor tehnici.

La disciplina *Practica Tehnologică* vor fi utilizate tehnicile *Sgraffito*-ului și *Pictura cu sticlă* și va fi executat un fragment din tehnica *Picturii în frescă* din perioada Renașterii de Apogeu (Michelangelo, Rafael) (vezi anexa 6).

Tehnica *Mozaic*-ui este prevăzută pentru semestrul V. Obiectivele de referință constau în studiul teoretico-practic al metodelor și procedeele folosite la: așezarea directă (vezi anexa 7) și așezarea inversă (vezi anexa 8) a *mozaic*-ului – tehnică aparte de artă decorativă, componentă a designului interior, adevărat simbol cultural și spiritual.

În același semestru se va studia și *Auritura* (pe mortar, pe tencuială uscată, pe geam, pe hârtie sau carton, cât și auritura pe lemn, preparate cu gisou/levcas) cu tehnologia pregătiri suportului și cu varietatea materialelor și uneltelor necesare. Se va atrage atenția la Poleirea cu foițe de metal bătut și la Poleirea falsă cu vernil colorat și cu pulbere de aur.

La *Practica Tehnologică* se vor îndeplini: un fragment din *Pictura în frescă* din perioada secolelor

3 spre sfârșitul anilor 1200, s-au descoperit două importante inovații: folosirea desenului pregătit pe grunduire, zis *ocru roșu*, și întinderea mortarului *pe zile*, adică acoperirea cu tencuială acelei părți a grunduirii, din desenului pregătit (cartonul), pe care pictorul se gândea să o picteze într-o zi; marginile cărui erau *tăiate oblic*, ca apoi să se poată suprapune fără ca tencuiala să fie prea evidentă în ziua următoare (*fresca italiană*). Aceste inovații s-au datorat evoluției domeniului, necesității de rafinament etnic al picturii (frescele din Assisi – sf. anilor 1200). Aceste tehnici sunt folosite și până în prezent.

4 Picturile murale din Evul Mediu Târziu erau *aproape în frescă*, dar cu vaste finisaje (lucrări finisate) *în uscat*, executate deci, pe peretele deja uscat cu pigmenții diluați în liant din ou întreg, în realitate artiștii întindeau fundalul pe tencuială umedă apoi o retușau pe uscat.

5 *sgraffito* – din italiană – a zgâria, a răzui.

XVII-XVIII; copia unui fragment (portret) din perioada Bizantină în *Mozaic*, (vezi anexa 7); și drept probă practica la *Auritură* se va acoperi fondalul unei icoane (vezi anexa 1).

Pentru semestrul VI a fost prevăzut studiul tehnicilor și tehnologiilor de executare a *Vitrăliului*-ui (*Clasic, Tiffani și Fals*).

Materialele și tehnologiile de executare pentru vitraliu sunt foarte costisitoare și necesită: sticlă colorată⁶, oxizi metalici⁷, ciocan electric cu o putere mai mare de 60W, fășii de plumb, cuțit de tăiat sticla cu roată din piatră de diamant, clește cu vârful de gumă⁸, cositor, foiță de cupru, strung⁹, acid pentru sudare¹⁰, ciment etc. Se lucrează cu dimensiuni exacte, se pregătește un desen precis al cartonului, care se colorează cu nuanțele necesare conform proiectului.

După finisare desenul se copiază pe hârtie de calc și se taie șablon pentru fiecare bucată în parte din hârtie puțin mai groasă, pentru ca după el (șablon) să se taie sticla, care apoi se va fixa în fășiile de plumb. La tăiere, șablonul se fixează cu ceară pe sticlă, după decupare fiecare bucățică va fi numerotată conform șablonului/cartonului, pentru a nu se confunda locurile și pentru facilitarea procesului de realizare. Tăierea se face cu ajutorul cuțitului sau tăietorului cu rotile de diamant.

Dacă în compoziția vitraliului sunt folosite detalii mici (ochi, degete, falduri vestimentare etc.) care nu se pot tăia, se pictează pe fiecare bucată de geam, după carton.

Întregirea geamurilor are o importanță majoră. Acestea se aranjează după numerele notate, încadrate în fășiile de plumb, verificând mereu cu desenul aflat dedesubt. Bucățelele se unesc în grupuri, începând de jos în sus, efectuându-se închegarea vitraliului. Lipirea se face pe ambele părți cu un aliaj de cositor pur (staniul) cu plumb în proporție de 70-75% (*Sn*) la 30-25% (*Pb*). După lipire marginile fășiilor de plumb se netezesc cu o pană de lemn ca să se apropie cât mai bine de geam. Se efectuează chituirea/cimentarea lor, pentru care se folosește masticul sau cimentul pentru astuparea golurilor.

Arta vitraliului cunoaște o multitudine de stiluri și tehnologii fascinante cu un farmec deosebit, tehnica clasică socotindu-se „divină”. Apariția *vitraliului fals* este rezultatul creșterii interesului oamenilor de a-și decora casele/locuințele la prețuri accesibile, unde se folosesc materiale ce înlocuiesc sticla colorată și fășiile de plumb tradițional, utilizându-se o tehnică de lucru facilă.

Vitrăliul fals presupune aplicarea desenului liniar, după carton, cu clei epoxidic în amestec cu ciment și vopsea de ulei negru pe suprafața de geam. Locurile goale, formate în urma turnării desenului, se împlinesc (toarnă) cu vernil (lac PF sau LF) în amestec de culori în ulei de in, pentru a fi transparente. Fiind o construcție dintr-o singură bucată de sticlă, ea asigură și izolarea termică. Avantajul tehnicii menționate rezidă în infinitatea modalităților de reprezentare, dependentă doar de imaginație. Cu o varietate mare de culori și o mare varietate de textură a sticlei este simplu de personalizat orice design pentru a se potrivi cu spațiile prevăzute. Frumos, accesibil și ușor de întreținut, *vitraliul fals* este practic și potrivit în decor (vezi anexa 9; 10).

În semestrul VI sunt prevăzute ore și pentru studierea curățirii și reparării picturilor de șevalet și murale ca: *pictura al secco*, *pictura în ulei*, *pictura în temperă*.

La disciplina *Practica Tehnologică* sunt îndeplinite: un fragment din *Pictura în frescă* din perioada sec. XX, (Riviera, Chirico, Siqueiros); în tehnica *Vitrăliu-lui clasic* (vezi anexa) și *Vitrăliu-lui fals*.

Semestrul VII concentrează reprezentarea practică a evaluării creative. Sunt executate probe în material prin diferite tehnici și tehnologii după proiectele individuale ale studenților, confirmate de profesor și aprobate la catedră. Sunt executate încercări tehnologice și probe ale diferitor materiale, care le vor ajuta pe studenți la determinarea tehnicii pentru lucrarea de licență.

Transpunerea în material a lucrării de licență este prevăzută pentru semestrul VIII. Formatul va

6 astăzi se fabrică sticlă ce corespunde multor feluri de necesități: decorată, armată, călită, mată, pentru oglindă etc. de diferite dimensiuni și grosimi. Pentru vitraliu se fabrică special, dar au la bază același material (nisip de cuarț pur, calcar, magnezium etc.)

7 culorile se schimbă ca nuanță în funcție de temperatura de ardere de la 400°C până aproximativ la 900°C+ și reacția chimică cu sticla, dar se lasă ca pigmentii să pătrundă în sticlă, ci nu ca să se topească, pentru ca să obținem o nuanță transparentă a sticlei.

8 pentru a proteja sticla, la apucare, în timpul strângerii vitraliului.

9 pentru a întinde strună fășiile de plumb sau cupru (aramă), deoarece pot să se deformeze în ansamblu la temperatura solară.

10 pentru degresarea plumbului ca aderența cu cositorul să fie mai bună la sudare.

corespunde proiectului aprobat de Catedră.

Pentru ciclul II de studii universitare (masterat), în semestrul I, la disciplina *Combinări tehnice în pictura murală* se execută: o figură de sfânt în vestimentație canonică, în care sunt experimentate eficiența materialelor și alegerea soluțiilor tehnice și artistice pentru redarea cât mai expresivă a caracterului și particularităților fizice și psihologice ale sfântului; și o icoană cu chipul lui Isus Hristos, unde se utilizează materialele și soluțiile tehnice și artistice cele mai expresive pentru crearea caracterului și asemănării cu chipul canonizat al lui Isus Hristos.

Pentru semestrul II (din ciclul II) s-a preconizat îndeplinirea unei figuri de apostol și a unei compoziții din mai multe figuri, obiectivele fiind utilizarea eficientă a materialelor și căutarea soluțiilor tehnice și artistice în redarea cât mai expresivă a caracterului și particularităților fizice și psihologice ale apostolului redat, dar și a particularităților anatomice ale figurilor.

Pe parcursul semestrului III, se va realiza proiectul și lucrarea practică la liberă alegere. Acestea se bazează pe: documentare, realizarea crochiurilor, căutările și executările compoziționale.

Lucrând cu studenții de la secția „Pictura murală”, facem referire la cele mai performante lucrări de curs și de licență din anii anteriori. În acest context menționăm:

- lucrarea de licență a lui N. Cupcea și A. Popa, promoția 2007, cu tema *Civilizații*, executată în tehnica *sgraffito* în patru straturi¹¹, realizat pe peretele de nord-vest al etajului 4 din bl. III a AMTAP (vezi anexa 11);
- lucrarea de curs în tehnica *a fresco*, realizat pe peretele de nord al etajului 4 din același bl. III, executat de I. Caprian, promoția 2007, (vezi anexa 12);
- lucrarea de licență *Eclectica* - un ansamblu compozițional de exterior din trei forme decorative, acoperite cu *mozaic*, autor R. Prestescu, promoția 2009, (vezi anexa 13).
- lucrarea de licență cu tema *Sinteza* în tehnica *sgraffito*, de pe peretele de vest al scărilor dintre etajele 2 și 3 din același bloc, executată de E. Curoglu, promoția 2009, (vezi anexa 14).
- compoziția *Timp și Spațiu* realizată trei tehnici: *tencuială decorativă*, *mozaicul* și *pitura în a seco*, de pe peretele de vest al scărilor dintre etajele 3 și 4 din același bloc, autori G. Movilă și C. Roșca, promoția 2010, (vezi anexa 15).
- compoziția *Armonia stihilor*, efectuată din combinația a două tehnici: *sgraffito* și *vitraliul fals* pe peretele de sud dintre etajele 3 și 4, bl. III, autor M. Novicova, promoția 2010, (vezi anexa 16).
- Lucrarea de licență *Civilizații*, tehnica; *vitraliul clasic*, geamul din peretele de sud, vedere între etajele 2-3, autor M. Voronina, promoția 2011 (vezi anexa 17)
- lucrarea de curs în tehnica; *vitraliul Tiffani*, executat de studenții anului III, în 2014 (vezi anexa 18)

În concluzie subliniem importanța disciplinelor *tehnologia picturii murale* și *practica tehnologică* pentru viitorul specialist, formarea căruia va depinde de posedarea unui desen analitic expresiv, de cunoașterea bazelor compoziției, a picturii universale, a cromatologiei și a istoriei artelor. Menționăm necesitatea pregătirii teoretice și practice în stăpânirea și îmbinarea diferitor tehnici, tehnologii și metode de executare a picturii murale ca: *fresca*, *sgraffito-ul*, *mozaic-ul*, *vitraliul* (clasic, fals și tiffani), *pictura în temperă* și *ulei*, *incaustica*. Evidențiem importanța studierii mijloacelor de exprimare plastică a fiecărei tehnici cu tehnologia sa, ținându-se cont de respectarea corectă și de creșterea complexității sarcinilor.

Numai cunoscând specificul materialelor necesare pentru tehnicile și tehnologiile alese, folosind un limbaj plastic adecvat, pictorul monumentalist poate crea o adevărată operă de artă.

Referințe bibliografice

1. PODLESNAIA, N. *Specificul picturii monumentale*. Chișinău: Notograf Print, 2011.

¹¹ *sgraffito-ul* colorat, realizat în ordinea respectivă: cel mai întunecat (negru) primul strat, griul – al doilea, ocru roșu – al treilea și albul ca de obicei ultimul. După care a urmat transferarea desenului și, în continuare tehnologia propriu zisă de îndeplinire, de decupare a straturilor de mortar, conform cartonului, până la cel necesar.

2. BARTOS, M. *Arta murală. Interferențe vizual artistice*. Iași: Artes, 2006.
3. DANIEL, V; Thomson Jr. *Materiale și tehnici de pictură în Evul Mediu*. București: Sophia, 2006.
4. SENDLER, E. *Icoana, imaginea nevăzutului, elemente de teologie, estetică și tehnică*. București: Sophia, 2005.
5. КИПЛИК, Д. *Техника живописи*. Москва: Сварог и К, 2002.
6. MORA, P.; MORA, L.; PHILIPOT, P. *Conservarea picturilor murale*. București: Meridiane, 1986.
7. SANDULESCU-VERNA, C. *Materiale și tehnica picturii*. Timișoara: Marineata, 2000.

Maica Domnului cu pruncul tehnica: a seco, tempera polyvenillacetate, bază; levkas aurit autorul lucrării de master: N. Cupcea coordonator artistic: V. Jabinschi

Probe practice la tehnologia picturii murale, tehnica: a seco, tempera cu ou pe bază de levkas

Probe practice la tehnologia picturii murale tehnica; a fresco

Probe practice la tehnologia picturii murale tehnica: sgraffito

Probe practice la tehnologia picturii murale tehnica: sgraffito

Probe practice la tehnologia picturii murale, tehnica; a fresco

Probe practice la tehnologia picturii murale, tehnica: mozaicul așezarea directă

Probe practice la tehnologia picturii murale, tehnica: mozaicul așezarea inversă, proces de lucru

Armonia stihilor (fragment), tehnica; vitraliu fals autor lucrării de licență: M. Novicova coordonator artistic: V. Jabinschi (peretele de sud dintre etajele 3 și 4 (vedere etajul 4) a blocului III de studii, FAP, AMTAP)

Probe practice la tehnologia picturii murale tehnica; vitraliul fals

Civilizații, tehnica: sgraffito autorii lucrării de licență: N.Cupcea, A. Popa coordonator artistic: V. Jabinschi (peretele de nord-vest a scârilor dintre etajele 3 și 4 etajul 4, FAP, AMTAP)

Probe practice la tehnologia picturii murale, tehnica; a fresco autor I. Caprian, (peretele de nord din blocului III al FAP, AMTAP)

Eclectica, tehnica; mozaic, (proiect) lucrării de licență, autor R. Prestescu coordonator artistic: V. Jabinschi

Sinteza, autor lucrării de licență: E. Curoglu tehnica sgraffito (vedere etajul 2) (peretele de nord-est a scârilor dintre etajele 2 și 3 din blocului III al FAP, AMTAP)

*Timp și spațiu, tehnica; tencuială decorativă, mozaic fals
licență: autor lucrării de licență: M. Novicova, coordonator
G. Movilă, C. Roșca, coordonator artistic: V. Jabinschi*

*Sinteza, autor lucrării de licență: E. Curoglu tehnica sgraffito
(vedere etajul 2) (peretele de nord-est a scârilor dintre etajele
2 și 3 din blocului III al FAP, AMTAP)*

*Eclectica, tehnica; mozaic, (proiect) lucrării de licență, autor
R. Prestescu coordonator artistic: V. Jabinschi*

*Sinteza, autor lucrării de licență: E. Curoglu tehnica sgraffito
(vedere etajul 2) (peretele de nord-est a scârilor dintre etajele
2 și 3 din blocului III al FAP, AMTAP)*